

Milla Talja, Lotta Palomäki, Tuija Hyyrynen

Keke mukaan kuvioihin

Vinkejä kestävään järjestötoimintaan

Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus Oy

4V – Välitä, Vaikuta, Viihdy, Voi hyvin

4V – Välitä, Vaikuta, Viihdy, Voi hyvin

Materiaali on 4V-hankkeen tuotos. Toteuttajat: Helsingin, Espoon ja Vantaan kaupungit sekä Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus Oy. Hankkeen EU-rahoitus ja kansallinen rahoitus vuosina 2008–2011: Etelä-Suomen kilpailukykyä ja työllisyyttä tukeva EAKR-ohjelma sekä Uudenmaan liitto.

Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus Oy

Neuvontaa, koulutusta ja konsultointia kestävän kehityksen teemoista kasvaville, kasvat-
tajille, yrityksille ja organisaatioille.

www.4v.fi

www.kierratyskeskus.fi

Terveyden edistämisen keskus ry:n arvioima:

”Hyvä opas kestävästä kehityksestä järjestetyssä.”

Teksti Milla Talja, Lotta Palomäki, Tuija Hyyrynen

Toimitus Marjo Soulanto

Ulkoasu Pentti Nyholm

© Kirjoittajat ja Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus Oy 2010

Valokuvat 4V-hanke ja Pentti Nyholm (vuosikalenteri)

Kannen ja sivun 18 kuva Timo Santala / Dodo ry

978-952-223-816-0 (nid.)

978-952-223-817-7 (pdf)

4V-hanke
Välitä, Vaikuta, Viihdy, Voi hyvin

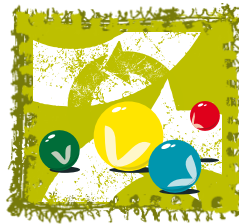
Vipuvoimaa
EU:lta
2007-2013

Milla Talja, Lotta Palomäki, Tuija Hyyrynen

Keke mukaan kuvioihin

Vinkkejä kestävään järjestötoimintaan

Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus Oy

4V – Välitä, Vaikuta, Viihdy, Voi hyvin

Sisältö

Alkusanat.....	5
1. Kestävä kehitys järjestöissä.....	7
2. Eväitä suunnitteluun.....	9
3. Toimitilat.....	11
4. Hankinnat.....	14
Kestävän toiminnan tarkistuslista	15
5. Tapahtumat.....	20
6. Toimintaideoita.....	21
Keke-vuosikalenteri.....	24
7. Vaikuttamisen keinoja.....	26
8. Vinkkejä viestimiseen.....	29
Lähteet ja täydentävää tietoa.....	31

- Miten järjestötilojen vuokratuloja saadaan pienennettyä?
- Kuinka perustetaan kimpakyytirinki?
- Miten järjestetään kestävän kehityksen mukainen tapahtuma?
- Millaisia hyötyjä voidaan saavuttaa alueellisella yhteistyöllä?

Alkusanat

Järjestöillä on paljon mahdollisuuksia luoda ihmisille ja ympäristölle parempaa tulevaisuutta. Tämä opas kannustaa tekemään pieniä ja isompiakin muutoksia arkisessa järjestöelämässä.

Kestävää kehitystä eli kekeä edistävä toiminta voidaan aloittaa esimerkiksi tutustumalla järjestön tiloihin. Samalla voidaan pohtia, millaisia periaatteita on noudatettava, kun tehdään hankintoja. Voidaan myös kiinnittää huomiota siihen, miten järjestön tiloihin kuljetaan.

Toinen yksittäinen asia, josta suunnittelun voi aloittaa, on kestävän kehityksen huomioiminen tapahtumissa. Sivulla 15–18 olevan tarkistuslistan avulla voitte tutkia, onko kestävä kehitys huomioitu riittävästi järjestönne perustoiminnoissa ja tapahtumissa.

Kestävän kehityksen toimintaa voidaan myös suunnitella erilaisten teemojen ympärille. Oppaassa esitellään muutamia esimerkkiteemoja ja toimintaideoita. Lopuksi on koottu avaimia onnistuneeseen viestintään ja vaikuttamistyöhön, jota tehdään edistettäessä kestävä kehitystä.

Toimimalla itse esimerkillisesti voidaan innostaa muitakin huomioimaan kestäväan kehitykseen liittyviä asioita. Lisäksi aihe kannattaa tuoda esille järjestön kokouksissa. Kokouksissa voidaan tehdä koko porukan voimin suunnitelma kestävän kehityksen järjestelmälliseksi edistämiseksi.

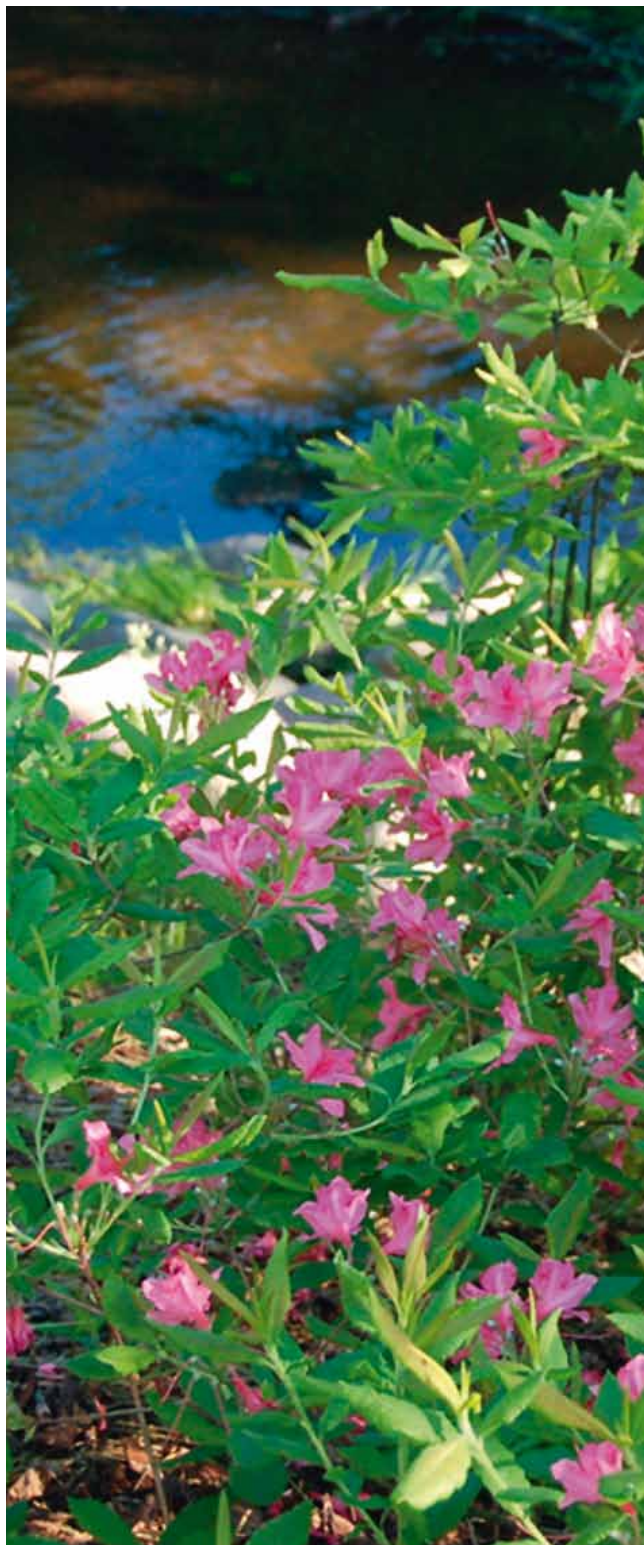

Oppaan vinkit on koottu järjestöiltä, yhdistyksiltä, paikallisyhteisöiltä ja muilta tahoilta. Vinkkeinä esiteltyjen hyvien käytäntöjen tarkemmat kuvaukset ja ohjeet toteutukseen sekä tämän oppaan sähköinen versio löytyvät nettiosoitteesta www.4v.fi.

Lämpimät kiitokset kaikille opasta eri vaiheissa kommentoineille ja käytännön esimerkkejä kertoneille järjestöjen ja kuntien sekä muiden tahojen edustajille! Olemme saaneet teiltä tukea ja arvokkaita mielipiteitä.

Toivomme iloisia onnistumisen hetkiä yhdistyksenne tai muun yhteisönne kestäväen kehityksen toiminnassa – sekä voimia jatkaa toimintaa myös haastavampina hetkinä!

*Milla Talja
Lotta Palomäki
Tuija Hyrynen*

Kestävä kehitys järjestöissä

Ystävyyttä ja mahdollisuuksia, tietoa ja taitoja

Kestävää kehitystä voidaan toteuttaa ympäristön ja talouden näkökulmista sekä sosiaalisista ja kulttuurisista lähtökohdista. Usein järjestöjen toiminta on jo lähtökohdiltaan sosiaalisesti kestävä, sillä toiminta järjestössä synnyttää uusia ystävyyssuhteita ja lisää mahdollisuuksia osallistumiseen.

Monien järjestöjen toimintaan liittyy tavalla tai toisella myös terveys, tasa-arvo, turvallisuus, arjen sujuvuus, ihmisten tietojen ja taitojen kehittäminen sekä monikulttuurisuus ja oman kulttuurin tuntemus. Esimerkiksi toiminnan avoimuutta ja vähemmistöjen osallistumisen mahdollisuuksia on kuitenkin hyvä pysähtyä aika ajoin miettimään perusteellisemmin. Toiminnan palkitsevuus ja tekijöiden motivoiminen ovat myös tärkeitä asioita pohdittavaksi.

Järjestön toiminnalla on vaikutuksia sekä paikalliseen ympäristöön että maailmanlaajuisiin ympäristöongelmiin, kuten ilmastonmuutokseen. Suurimmat ympäristöteot voi tehdä säästämällä niissä asioissa, jotka yleensä

kuluttavat eniten ympäristöä: liikenteessä, tilojen käytössä sekä ruokavalinnoilla. Huomiota kannattaa kiinnittää tilojen lämmittämiseen ja sähkön käyttöön. Kokouksiin ja tapahtumiin olisi

hyvä kulkea kävellen, pyörällä tai julkisilla liikennevälineillä. Myös kasvispainotteisen ja lähellä tuotetun ruoan suosiminen vähentää ympäristön kulutusta.

Sosiaalisten ja ekologisten asioiden huomioiminen toiminnassa ei useinkaan ole kallista. Päinvastoin, esimerkiksi sähkön ja energian kulutusta vähentämällä tai jättämällä joitakin hankintoja tekemättä voidaan saada aikaan isoja säästöjä. Koko jäsenistön mukaan ottaminen päätöksentekoon ei myöskään maksa mitään.

Alueen työllisyyttä ja elinvoimaisuutta voidaan edistää suosimalla paikallisia palveluntarjoajia. Tavaroiden lainaaminen tai palveluiden vaihtaminen lisää yhteisöllisyyttä ja voi helpottaa yhteisön jäsenten tai alueen asukkaiden taloudellista tilannetta.

Järjestö voi saada myönteistä julkisuutta paneutumalla kestävä kehityksen teemoihin. Se helpottaa myös suhteiden luomista sidosryhmiin. Kestävän kehityksen toteuttaminen saattaa myös olla osa tulevaisuuden rahoituskriteerejä.

Kestävän kehityksen näkökohtia

Ympäristönäkökohdat	Sosiaaliset näkökohdat	Taloudelliset näkökohdat
Materiaalien käyttö	Tasa-arvo	Työllisyys
Energian käyttö	Terveydelliset tekijät	Asukkaiden taloudellinen tilanne
Veden käyttö	Turvallisuus	Paikallisten ja alueellisten tuotteiden ja palveluiden käyttö
Jätteen määrä	Arjen sujuvuus	Palvelun tarjoajan toiminnan kannattavuus
Maan käyttö	Sosiaalisten kontaktien määrä	Alueen tai yhteisön taloudellinen tilanne
Ilmanpäästöt	Mahdollisuus osallistua	
	Palvelun käyttäjän tiedot ja taidot	

Alkuperäinen taulukko: Kestävän kehityksen osa-alueiden vaikutusalueet. Teoksessa Halme & Anttonen 2007.

Eväitä suunnitteluun

Kestävä kehitys kannattaa ottaa mukaan läpäisevästi koko järjestön toimintaan. Tämä onnistuu kehittämällä omaa ydintoimintaa.

Miettikää aluksi,

- mitä halutaan saada aikaan
- mistä aloitetaan
- keskitytäänkö aluksi johonkin tiettyyn osa-alueeseen (ks. taulukko s. 8)
- miten tehtävät ja vastuu jaetaan
- mitä resursseja on käytettävissä
- miten kaikki jäsenet saadaan mukaan alusta alkaen
- halutaanko yhteistyökumppanit mukaan prosessiin
- miten prosessista saadaan hauska, motivoiva ja eteenpäin vievä.

Tavoitteita miettiessä kannattaa olla realistinen. Aloittakaa pienin askelin, jotta uusia onnistumisen kokemuksia syntyy usein ja jotta into kehittämiseen pysyy yllä.

Jos hallituksen jäsenten ja muiden aktiivien toimenkuvat kirjataan muistiin, niihin kannattaa sisällyttää kestävän kehityksen näkökulmat.

Toimijoiden keke-tehtävät

- Puheenjohtaja pyrkii huolehtimaan, että kestävä kehitys huomioidaan kaikessa toiminnassa.
- Taloudenhoitaja ohjeistaa kestävän kehityksen huomioimiseen hankinnoissa.
- Tiedottaja huolehtii, että yhdistyksen viestintä on avointa ja vuorovaikutteista.
- Toimintavastaava, tiedottaja tai muu henkilö varmistaa, että yhdistyksen tapahtumia järjestävät henkilöt käyttävät kestävän toiminnan tarkistuslistaa.
- Kerhotilan käytöstä vastaava henkilö huolehtii, että tilan käyttäjät toimivat kestävän toiminnan tarkistuslistan ohjeiden mukaisesti.
- Lisäksi kerhotilan käytöstä vastaava huolehtii, että tiloissa havaitut viat, kuten vesivuodot ja rikkoontuneet laitteet, korjataan mahdollisimman pian.

Innostaminen ja palkitseminen järjestössä

”Karonkka kiitokseksi”

Helsingin yliopiston ympäristötieteiden opiskelijat Myy ry:n perinteenä on, että uusi hallitus toimihenkilöineen järjestää edellisen vuoden toimijoille kiitokseksi karonkan. Yleensä kukaan ei toimi samassa tehtävässä vuotta kauempaa, jolloin työtaakka ei muodostu kenellekään liian suureksi.

Ennen vaalikokousta laitetaan järjestön ilmoitustaululle juliste, jossa kuka tahansa saa ehdottaa itseään tai muita sopiviksi kokemiaan henkilöitä eri tehtäviin. Näin myös ujoimmat voivat rohkaistua ja tulla aktiivisesti mukaan toimintaan.

Yhdenvertaisuuden edistäminen järjestössä

“Tervetuloa kaikille”

Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry on tehnyt yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelman. Sen avulla helpotetaan iältään, koulutustaustaltaan, sukupuoleltaan ja etniseltä alkuperältään erilaisien ihmisten mukaantuloa toimintaan ja tapahtumiin.

Suunnitelmassa linjataan esimerkiksi, että

- maksullisissa tilaisuuksissa ei lähtökohtaisesti peritä maksua osallistujan henkilökohtaiselta avustajalta
- tapahtumien mainoksissa ilmoitetaan, onko tila esteetön.

Kattojärjestö keke-toiminnan tukena

“Liikunnan Ekomerkki”

Suomen Liikunta ja Urheilu myöntää tietyt ympäristökriteerit täyttävälle liikunnan ja urheilun toimijoille Liikunnan Ekomerkin. Ekomerkkiä voivat hakea seurat, joukkueet ja urheilutapahtumien järjestäjät. Merkin saajilla on oikeus käyttää ekomerkkilogoja omassa viestinnässään.

Lisäksi järjestöille tarjotaan tukea ja toimintamalleja ympäristötyöhön sekä Reilun pelin toimintaan, joka edistää kestävästä kehityksestä sosiaalisesta näkökulmasta.

Toimitilat

Toimitilojen muunneltavuus

“Lipasto leikkiuuniksi”

Espoossa kaupungin perheasioiden yksikössä on perheiden tapaamispaikka, jonka tilat ovat osan viikosta neuvotteluhuonekäytössä. Neuvotteluhuone haluttiin saada helposti leikkihuoneeksi ja taas takaisin toimistokäyttöön.

Tilaan ommeltiin tyyntyjä sekä koristeltiin valaisimia ja huonekaluja – pieni lipastokin muuntuu tarvittaessa leikkiuuniksi. Neuvotteluhuoneen ilmoitusja valkotaulut voi peittää kankailla. Ratkaisuissa pyrittiin varmistamaan hyvät säilytysmahdollisuudet, jolloin lapsiperheille tarkoitetut sisustuselementit on helppo korjata sivuun tilojen toimistokäytön ajaksi.

Palaute on ollut pelkästään myönteistä. Käyttäjät ovat myös innostuneet lahjoittamaan tarpeettomia tavaroitaan tilojen jatkotyöstämistä varten.

Yhteiset vai omat?

Järjestöillä on käytössään erilaisia tiloja kokoushuoneista harrastustiloihin. Tilojen vuokra saattaa aiheuttaa ison menoerän. Silti tilat usein seisovat osan päivästä tyhjinä.

Kannattaa miettiä, tarvitaanko kokonaan omia tiloja vai voitaisiinko vuokrata tiloja vain kokoontumisten ajaksi. Omia tiloja ja tavaroita voi puolestaan vuokrata muiden käyttöön silloin kun niitä ei tarvita.

Yhteiskäytössä olevissa tiloissa tulee olla näkyvillä käyttöohjeet, jotta asiat sujuvat mutkattomasti. Yhteisissä tiloissa on helppo lainata tavaroita tai tehdä yhteishankintoja.

Kokoontumistiloja voi etsiä

- taustayhteisöltä
- paikallisjärjestöiltä
- alueen taloyhtiöiltä, huoltoyhtiöiltä ja isännöintitoimistoilta (yhteystiedot kerrostalojen rapuista)
- asukas- ja kaupunginosayhdistyksiltä
- kouluilta, päiväkodeilta, opetusvirastosta ja vanhempainyhdistyksiltä
- alueen yrityksistä ja virastoista
- kaupungin tai kunnan tilakeskuksesta, nuorisosiainkeskuksesta, sosiaali-, kulttuuri- ja liikuntatoimelta
- internetin hakukoneista asuinalueen nimellä.

Järjestötilojen yhteiskäyttö

“Järjestöhotelli”

Espoon Järjestöjen Yhteisö ry vuokraa kokoontumistilojen lisäksi kaappitilaa nimikkeellä ”järjestöhotelli”. Näin yhdistyksen vanhoja kirjanpitokansioita ja muita tavaroita ei tarvitse säilyttää kehenkään omissa nurkissa. Tavarat otetaan kaapista kokouksiin, joita pidetään samoissa tiloissa.

”Ruokaa katolta tai parvekkeelta”

Ympäristöjärjestö Dodo kannustaa asukkaita ottamaan viljelykäyttöön sellaisia paikkoja, joita kaupunki ei hyödynnä. Hyötykasvien viljely onnistuu hyvin järjestötilojen pihoilla, katoilla, parvekkeilla ja joutomailla. Neuvontaa on saatavilla tähän erikoistuneilta yhdistyksiltä, esimerkiksi Hyötykasviyhdistykseltä tai Martoilta.

Kaupunkiviljelyn tavoitteena on lisätä yhteisöllisyyttä ja asukkaiden mahdollisuutta vaikuttaa omaan asuinalueeseensa. Kaupunkiviljely pienentää ruokakustannuksia ja luo mahdollisuuksia tutustua naapureihin ja muihin asukkaisiin sekä toimia yhdessä heidän kanssaan.

Miten toimitilat vaikuttavat ympäristöön?

Tilojen käytön merkittävimmät ympäristövaikutukset syntyvät useimmiten lämmityksestä ja sähkön käytöstä sekä tiloihin kulmisesta. Näihin asioihin sekä jätteen synnyn ehkäisyyn kannattaa kiinnittää erityistä huomiota.

Kimppakyytiringin perustaminen

”Autossa täysi lasti”

Helsingissä toimivan Oulunkylän kiekokerhon kimppakyydeillä on jo pitkät perinteet. Jääkiekon pelaaminen vaatii paljon varusteita, ja tavaroita ei aina ole mahdollista säilyttää jäähallilla. Autokuljetus on silloin lähes välttämättömyys.

Kun kuljetukset toteutetaan kimppakyyteinä, säästetään aikaa ja rahaa sekä vähennetään kuljetuksista aiheutuvia ympäristöhaittoja. Joukkueita kehoitetaan kauden alussa pitämään kokous, jossa vaihdetaan jäsenten tai heidän vanhempiensa yhteystiedot. Kartan avulla voidaan katsoa lähemmäksi tai luontevien ajoreittien varrella asuvien osoitteet. Voidaan muodostaa noin kolmen perheen rinkejä.

Kannattaa sopia myös kimppakyytien pelisäännöt: turvavyöt kiinni, myöhästymisestä ilmoitetaan, autoissa ei syödä, nopeusrajoituksista pidetään kiinni ja niin edelleen. Rinkiläisiä innostetaan tarjoamaan ja pyytämään toisiltaan kyytejä tekstiviestein ja sähköpostein. Täydellä autolastillisella on monin tavoin edullista ajaa, ja pelaajistakin on hauskaa matkustaa yhdessä.

Uudelleenkäytettävät käsipyhkelaput

”Yhdeksän koneellista säästöä”

Helsinkiläisessä ryhmäperhepäiväkoti Artussa kehitettiin idea, että paperipyhkeiden sijaan käsien kuivaamiseen käytetään lakanakankaasta leikattuja, 10 x 15 senttimetrin käsipyhkelapasia. Lakanakäsipyhkeet ovat ekologinen ja taloudellinen vaihtoehto paperisille ja froteisille pyyhkeille.

Lakanakäsipyhkeet ovat yhtä hygieenisinä kuin kertakäyttöiset paperipyhkeet, koska nekin käytetään vain kerran. Lakanakäsipyhkeet kuitenkin pestään ja käytetään uudelleen ja uudelleen. Pesukone täyttyy pyyhkeistä vain kerran kahdessa viikossa ja ohuet kangaspalat kuivuvat yleensä huoneenlämmössä.

Päiväkoti säästää energiaa yhdeksän koneellisen verran kahdessa viikossa. Lapset oppivat samalla kestävän kehityksen merkitystä arjen askareissa. Ideaa kannattaa kokeilla myös järjestössä, mikäli käytössä on pyykinpesukone.

Hankinnat

Yhteiskäyttötavarat

”Yhteinen lautapeli ja grilli”

Järjestö voi hankkia jäsenistönsä yhteiseen käyttöön tavaroita, joille yksittäisillä jäsenillä on vain harvoin käyttöä. Yhteisellä suunnittelulla ja päätöksenteolla saadaan selvitettyä käyttötarpeet ja hankittua juuri niitä tavaroita, joille on eniten käyttöä. Tällaisia tarvikkeita voivat olla lautapeli, teltta tai vaikka grilli.

- Tavaroiden vaivattoman käytön takaamiseksi valitaan vähintään yksi vastuuhenkilö, joka huolehtii tavaroiden lainaamisesta, kunnosta ja huollosta.
- Tavaroiden lainaamisesta on hyvä pitää kirjaa epäselvyyksien välttämiseksi.
- Jotta lainaaja saa tarvitsemansa tavaran käyttöönsä, hänen pitää varata se listalta itselleen.

Ei ole samantekevää, mitä kaupasta ostamme, joten kestävän kehityksen periaatteet on hyvä pitää mielessä myös ostoksilla. Tarvitaanko todella uutta puhelinta, jos vanhakin vielä toimii hyvin? Jättämällä turhat tavarat ostamatta säästyy paljon luonnonvaroja.

Jos hankinta on tarpeellinen, uuden tavaran ostamisen sijaan kannattaa harkita käytettynä ostamista, vuokraamista tai lainaamista. Lähipalveluita suosimalla tuetaan alueen työllisyyttä ja elinvoimaisuutta.

Lainausta

Tavaroita ja materiaaleja voi lainata monilta kattojärjestöiltä, nuorisotoimilta, ystäviltä ja lähistön muilta järjestöiltä.

- Kirjat, kävelysauvat, askelmitarit: kirjastoista.
- Astiat, roolivaatteet, peräkärätyt: Pääkaupunkiseudun Kierätyskeskuksesta, www.kieratyskeskus.fi.
- Laitekohtaiset sähkönkulutusmittarit: energiayhtiöiltä.

Vuokraus

Vuokrata voi retkeilytarvikkeita, autoja, remonttitarvikkeita ja paljon muuta.

- Harrastetavarat ja paljon muuta: Kuinoma.fi.
- Teltat ja katokset: useista kaupallisista yrityksistä.

Tavaroiden ja palvelujen vaihto

- Käytettyjen tavaroiden vaihtopalvelu: Netycler.fi.
- Helsingin seudun vaihtopiiri.
- Kansainvälinen Community Exchange -vaihtopiiri, toimii muun muassa Helsingin Kumpulassa.

Kestävän toiminnan tarkistuslista

- Liikkuminen
- Hankinnat
- Tarjoilut
- Jätteen synnyn ehkäisy ja lajittelu
- Tilat
- Koulutus

Kestävän toiminnan tarkistuslista

Liikkuminen

- Toiminnot sijoitetaan lähelle jäsenistön asuinalueita.
- Bussiaikataulut sekä ohjeet lähimmälle pysäkille ja turvalliseen pyöräsäilytykseen ovat esillä – tilan seinällä, netissä, tapahtumailmoituksissa ja niin edelleen.
- Jos matkustamiseen tarvitaan henkilöautoa, suositaan kimpakyytejä.

Ota huomioon tapahtumissa

- Tapahtumissa autojen pysäköinti paikan läheisyydessä on maksullista.
- Pysäköinti on järjestetty ympäristöä vahingoittamatta ja muuta liikennettä häiritsemättä.
- Esteetön kulkeminen on järjestetty ja opastettu.
- Tapahtumasta ei jää pysyviä jälkiä luontoon.

Hankinnat

- Mietitään huolella hankintojen tarpeellisuutta ja vaihtoehtoja (lainaus, vuokraus).
- Tavaroita hankitaan käytettyinä.
- Hankinnat tehdään keskitetysti yhdistämällä kuljetustarpeita.
- Laitehankinnoissa suositaan energiatehokkaita tuotteita.
- Kilpailujen palkinnoiksi annetaan aineettomia lahjoja, jotka eivät tuota turhaa jätettä: kasvomaalaus, elokuvalippu, lahjakortti paikalliselle palveluntarjoajalle...
- Vähäisessä käytössä olevia tavaroita lainataan tai vuokrataan edelleen.
- Myös varainhankinnan takia myyntiin otettavissa tuotteissa mietitään tuotteen tarpeellisuutta ja kestävyyttä.

Jos halutaan olla edelläkävijöitä

- Ostetaan vihreää sähköä.
- Suositaan ympäristömerkittyjä ja paikallisia tuotteita.

Tarjoilut

- Suositaan kasvis- ja lähiruokaa.
- Suositaan vuodenaikaan sopivia tuotteita: tuoretuotteita keuhkolla, juureksia talvella.
- Tarjoilut mitoitetaan tarpeeseen.
- Mietitään etukäteen, mitä ylijäävälle ruoalle ja juomalle tehdään.
- Käytetään kestoastioita.

Jos halutaan olla edelläkävijöitä

- Suositaan tuotteita, joiden valmistuksessa on huomioitu ympäristö ja henkilöstön olosuhteet (esim. Luomu- ja Reilun kaupan merkki).

Jätteid^{en} synnyn ehkäisy ja lajittelu

- Tilassa tai tapahtumassa on merkityt roska-astiat lajitteluohjeineen.
- Ohjeet roskisten tyhjentämiseen löytyvät helposti.
- Käsipyyhkeet ovat pestäviä.
- Ohjeet kaksipuoleiseen tulosukseen ovat näkyvillä ja oletusasetuksena.
- Kokouksissa käytetään sähköisiä asiakirjoja.

Ota huomioon tapahtumissa

- Huolehditaan, että alueella on riittävästi käymälöitä, joissa on mahdollisuus pestä kädet.
- Tapahtumissa on järjestetty lajitteluneuvontaa.
- Neuvoja voi kysyä alueen jätelaitoksilta.

Jos halutaan olla edelläkävijöitä

- Pyydetään osallistujia tuomaan omat astiat tapahtumiin.

Kestävän toiminnan tarkistuslista

Tilat

- Tilojen käyttöastetta seurataan ja pyritään tarvittaessa tehostamaan.
- Tilojen käyttösäännöt ovat selkeästi näkyvillä.
- Siivouksessa käytetään ympäristömerkittyjä pesuaineita.
- Vuotavista hanoista ja wc-pöntöistä sekä muista taloteknisistä vioista ilmoitetaan heti niiden kunnostuksesta vastaavalle henkilölle.

Energia

- Tilan lämpötilaa seurataan ja säädetään se enintään 21 asteeseen.
- Lämmityskaudella tervetuloitovotus hoidetaan jättämättä ovia auki.
- Tila tuuletetaan nopeasti ristivedolla.
- Valot sammutetaan aina kun poistutaan tilasta.
- Kun tila on tyhjänä useita päiviä, lämpötilaa alennetaan.
- Kun tila on useita kuukausia tyhjänä, kylmälaitteet otetaan pois päältä.
- Valmiustilat (esimerkiksi tietokoneesta) sammutetaan yöksi.
- Valmis kahvi säilytetään termoskannussa.

Koulutus

- Kaikki toimijat perehdytetään järjestön kestävän kehityksen käytäntöihin.
- Vastuut jaetaan ja kirjataan.
- Yhteistyötahoille tiedotetaan kestävän kehityksen toiminnasta.

KEKE MUKAAN KUVIOIHIN
Vinkkejä kestävään järjestötoimintaan

Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus Oy
4V - Välttä, Vajkuta, Viihdy, Voi hyvin
Kuvat 4V-hanke ja Timo Santala / Dodo ry
2010

Sopivasti paikallisruokaa

Ruokahankinnat kannattaa mitoittaa oikein. On hyvä suosia kasvispainotteista ruokaa, jonka tuotanto kuormittaa ympäristöä vähemmän kuin liharuoan tuotanto. Reilun kaupan tuotteita käyttämällä varmistetaan, että viljelijä on saanut kunnollisen korvauksen työstään.

Lähiiruokaa syömällä puolestaan tuetaan lähialueen tuottajia sekä lyhennetään kuljetusmatkoja. Paikallisten tuottajien hakupalvelu löytyy osoitteesta www.aitojamakuja.fi.

Vaikuta järjestön hankinnoilla

“Porkkanaa, ei keppiä”

Porkkanamafia on uudenlaista kuluttajavaikuttamista, jossa yrityksille tarjotaan porkkanaa, ei keppiä. Yrityksiä kilpailutetaan ympäristöystävällisyydellä ja parhaat palkitaan tempauksella. Palkinto voi olla suuri kävijämäärä, myönteinen julkisuus tai suurempi myynti.

Sosiaalisen median ja ylipäätään viestinnän hyödyntäminen on Porkkanamafian toiminnassa oleellista. Tietoa tapahtumista levitetään muun muassa Facebookissa ja muilla nettisivustoilla.

Suomen ensimmäinen Porkkanamafian tempaus järjestettiin Helsingissä syyskuussa 2008 ravintola Juttutuvassa, joka valittiin tarjouspyynnön perusteella. Tarjouspyynnössä tiedusteltiin, kuinka suuren osan illan tuotoista yritys haluaa käyttää energian säästämiseen.

Tapahtumat

Järjestöt toteuttavat tapahtumia pienistä oman väen kekkereistä tuhansien ihmisten yleisötapahtumiin. Kestävä kehitys on hyvä pitää mielessä ensimmäisestä suunnittelutapaamisesta lähtien.

Tapahtumapaikalla on suuri merkitys sekä saavutettavuuden että ympäristön kannalta. Paikka kannattaakin valita siten, että sinne pääsee kätevästi julkisilla liikennevälineillä. Muussa tapauksessa voidaan järjestää yhteiskuljetus. Näin vältetään turhilta hiilidioksidipäästöiltä.

Isoissa tapahtumissa kannattaa tehdä yhteistyötä paikallisten joukkoliikenneyrittäjien kanssa. Tapahtumaa varten voi lisätä liikennevuoroja, ja matkalipun hinnan voi sisällyttää tapahtuman pääsymaksuun.

Tapahtumia varten tehdään usein paljon hankintoja. Mietтікää tarkkaan, mitä todella tarvitsette ja millaisia tuotteita hankitte. Varmistakaa tuotteiden pitkäikäisyys etenkin silloin kun tapahtuma toistuu.

Jos julisteisiin ei paineta päivämäärää, niitä voidaan käyttää myös seuraavassa tapahtumassa. Kun hankinnat suunnitellaan tarkkaan, ei jätettäkään synny turhaan.

Tapahtuman kestävät käytännöt on hyvä käydä läpi kaikkien työntekijöiden, myös vapaaehtoisten kanssa. Näin kaikki osaavat toimia sovittujen käytäntöjen mukaisesti.

Hiilineutraali tapahtuma

“Kompensaatiomaksulla apua Intiaan”

Pääkaupunkiseudun partiolaisten piirileiri Aihki toteutettiin hiilineutraalisti Jämijärvellä vuonna 2008. Myös leirin ohjelman pääteemana oli kamppailu ilmastonmuutosta vastaan. Ohjelmapiisteissä pääsi muun muassa kokeilemaan, kuinka paljon sähköä jaksaa tuottaa polkupyörällä.

Leiristä aiheutuvien päästöjen minimoimiseksi lähes 4000 partiolaista kuljettiin paikalle junalla. Myös leirin tuottaman paperin ja muun jätteen määrä pyrittiin minimoimaan.

Vierailupäivänä vanhemmille järjestettiin yhteiskuljetuksia bussilla. Monet vanhemmista saapuivat kuitenkin omilla autoilla, mikä aiheutti suurimman osan leirin tuottamasta 225 tonnista hiilidioksidipäästöjä.

Aiheutuneista päästöistä maksettiin kompensatiomaksu, jolla osallistuttiin biomassavoimaloiden rakentamiseen Intiassa.

Toimintaideoita

Kestävän arjen työpajat ja kurssit

”Tuunailua, kohtaamisia”

Työpajoissa ja kursseilla voidaan paneutua ympäristöasioihin merkityksellisen toiminnan kautta. Lisäksi kurssitoiminta luo edellytyksiä kohtaamisille ja yhteisöllisyyden syntymiselle.

Kurssin tai työpajan teema voi olla esimerkiksi kasvisruuan valmistus kauden tuotteista tai romun muuttaminen koruksi. Pyörän huoltoon saadaan uutta ideaa tuunaamalla pyörä oman näköiseksi kierrätetyillä materiaaleilla.

Retket yhteisöllisyyden ja ympäristötiedon vahvistamiseksi

”Kävellen, pyöräillen”

Ilmaisille retkille on helppo saada mukaan väkeä. Lähiseudulta saattaa löytyä hienoja, mutta yhteisön jäsenistölle vieraita retki-kohteita.

Lähiretkeilyssä ei välttämättä tarvita autoa eikä aikaa kulu turhaan matkustamiseen. Retken teemana voi olla esimerkiksi tutustuminen alueen historiaan, kulttuuritarjontaan, luontoon tai vaikka lähiruokaan luomutilalla.

Alueellinen leiryhteistyö

”Maksutonta, mielekästä”

Helsingin Mellunmäessä alueen toimijat ovat koonneet voimansa järjestääkseen maksuttomia ja ympäristövastuullisia päiväleirejä alueen lapsille. Kesällä 2008 ja 2009 järjestettiin yhteensä viisi maksutonta päiväleiriä.

Ohjelmassa painotettiin lähiympäristöön tutustumista ja monikulttuurisuutta. Leireillä testattiin myös 4V-hankkeen *Lennu Liito-orava ja kesäinen kaupunkiseikkailu*-materiaalia. Syömässä käytiin leikkipuisto Mellunmäen (silloin Luosto) kesäruokailussa.

Laajan alueellisen toimijajoukon yhteistyö sai alueella myönteistä huomiota. Maksuttoman ja mielekkään toiminnan tarjoaminen oli lapsille huippujuttu.

Kestävää kehitystä asukastiloissa

”Kestokuppeja, kirpputoreja”

Asukastalo Ankkurissa kestävä kehitys on kiinteä osa toimintakulttuuria. Monikulttuurisesta asiakaskunnasta kaikki tietävät, miten lajittelu toimii ja että kahvit juodaan kestokuppeista. Asukailta ja kaupungilta on saatu lahjoituksina vanhoja astioita, huonekaluja ja muita tavaroita.

Kaikessa kurssitoiminnassa on mietitty, miten kestävä kehitys voidaan ottaa huomioon. Esimerkiksi ompelukerhossa ommellaan keittiöön kierrätysmateriaaleista essuja ja patalappuja. Kirpputoreja järjestetään säännöllisesti, ja niistä ylijäänyt tavara lähetetään erilaisiin avustuskohteisiin.

Maahanmuuttajanaisten itse ylläpitämässä Naapurikahvilassa keskustellaan ajankohtaisista asioista, ylläpidetään tavaravaihtopistettä sekä opitaan suomalaisuudesta ja palveluista – muun muassa kuunnellen vieraita kaupungin eri toimialoilta, kuten jätehuollosta tai terveyskeskuksesta.

Teemoja

Toimintaa voidaan myös toteuttaa tietyn teeman ympärillä. Suunnittelun apuna voidaan käyttää valtakunnallisia ja paikallisia teemapäiviä, joista on poimittu muutamia vinkkejä Keke-vuosikalenteriin (s. 24–25).

Esimerkkejä teemoista

- Yhteisöllisyys
- Energia
- Vesi
- Turvallisuus
- Kulttuuriperintö
- Liikkuminen

Alueellinen vanhempainilta

”Koko kylä kasvattaa”

Helsinkiläinen aluetyöryhmä järjesti alueellisen vanhempainillan keväällä 2009 ja 2010 Kulttuuri- ja vapaa-ajan tila Mellarissa.

Tapahtumat järjestettiin molempina vuosina teemalla ”Koko kylä kasvattaa”. Palautteen perusteella tapahtuma osoittautui tarpeelliseksi. Siitä haluttiin tehdä vuosittainen tilaisuus, jossa alueen asukkaat ja vanhemmat voivat saada tietoa toimijoilta, esittää kysymyksiään sekä jakaa tietoaan ja huoliaan muiden kanssa.

Aluetyöryhmään koottiin ihmisiä muun muassa seuraavilta tahoilta:

- Koulut
- Päiväkodit
- Nuorisotalot
- Leikkipuistot
- Seurakunnat
- Sosiaalityö
- Lähityöhanke
- 4V-hanke

Tammikuu

- Uuden vuoden lupauksien innolla kohti kestäväää järjestöelämää!

Helmikuu

3.2.
Valon päivänä taistellaan yhdessä masennusta vastaan.

14.2.
Ystävänä päivänä pohditaan kaveruutta.

Maaliskuu

18.3.
Tasa-arvon päivä

22.3.
Maailman vesipäivä

Maaliskuun viimeinen lauantai: *Earth Hour* - Sammutetaan valot tunniksi.

Heinäkuu

Big Jump - Puhtaiden vesien puolesta

Elokuu

12.8.
Kansainvälinen nuorisopäivä

Syyskuu

21.9.
Rauhan päivä

16.-22.9.
Liikkujan viikko

22.9.
Autoton päivä

Nälkäpäivä

sikalenteri

Huhtikuu

Viikko 16:
Nuukuusviikko

Toukokuu

8.5.
Maailman reilun kaupan päivä

15.5.
Perheiden päivä

21.5.
Maailman kulttuurien monimuotoisuuden ja kehityksen päivä

22.5.
Luonnon monimuotoisuuden päivä

31.5.
Tupakanvastainen päivä

Kesäkuu

5.6.
Maailman ympäristöpäivä

28.5.
Euroopan naapuripäivä

Lokakuu

1.10.
Maailman kasvisruokapäivä

4.10.
Eläinten viikko ja eläinten päivä

8.10.
Hiljaisuuden päivä

Viikko 41
Energiansäästöviikko

20.10.
Isovanhempien päivä

24.10.
YK-päivä

Marraskuu

16.11.
Suvaitsevaisuuden päivä

20.11.
Lasten oikeuksien päivä

Marraskuun viimeinen perjantai: Älä osta mitään -päivä

Joulukuu

5.12.
Vapaaehtoistoiminnan päivä

- Joulujuhliin aineettomia lahjoja!

Vaikuttamisen keinoja

Valtaosa järjestöistä pitää aate-maailmansa mukaista yhteiskunnalliseen päätöksentekoon vaikuttamista merkittävänä toiminnan painopisteenä. Myös kestävän kehityksen edistäminen järjestössä on yksi tapa vaikuttaa.

Vaikuttamistyössä kannattaa keskittyä ensin ihmisiin, jotka lähtevät helposti mukaan; näin luodaan positiivista imua.

Toiminnan ajankohdalla on paljon merkitystä. Muutokset asenteissa ja toiminnassa tapahtuvat usein hitaasti. Ei kannata lannistua, vaikka ei saataisi heti näkyviä tuloksia.

Yhteiskunnallisen vaikuttamisen keinoja

- Hakeutukaa yhteistyöhön sellaisten henkilöiden ja tahojen kanssa, joilla on samansuuntaisia tavoitteita.
- Ottakaa yhteyttä asiaa esittelevään kunnan viranhaltijaan.
- Neuvotelkaa myös epävirallisesti.
- Yksittäisiä luottamushenkilöitä kannattaa käyttää vaikuttamisen välineinä.
- Seuratkaa ajamanne asian valmistelua ja vaikuttakaa siihen.
- Nostakaa asia julkiseen keskusteluun (esim. mielipidekirjoitus, lehdistötiedote, keskustelupalstat).
- Osallistukaa suunnitteluryhmiin.
- Jakakaa tietoa asiasta kiinnostuneille kuntalaisryhmille.
- Tehkää virallisia aloitteita.
- Kerätkää adresseja.
- Olisiko syytä osallistua mielenosoitukseen tai jopa olla aloitteellinen sen järjestämisessä?

Vaikutetaan kunnalliseen päätöksentekoon

”Tavoitteena asukastila”

Helsinkiläisen Mellunmäki-yhdistyksen ja usean muun alueella toimivan järjestön aktiivisen työn ansiosta Mellunmäkeen on saatu kohtaamispaikka Mellari.

Mellarissa asukkaat voivat

- käyttää internet-palveluita
- vuokrata kokoustiloja sekä
- saada tukea moniin arkielämän asioihin.

Vaikuttamistyön aikana järjestettiin tapaamisia kunnan useiden virastojen virkamiesten kanssa. Asukastilan tarve esiteltiin kirjeitse myös kunnan ylipormes-

tarille, jolta saatu tuki olikin tärkeä asian valmistelun etenemisessä.

Nyt kaupunki maksaa tilan vuokran, mutta Mellunmäki-yhdistys hallinnoi tilaa. Mellunmäki-yhdistys saa tilojen edelleen vuokraamisesta kerättävät tulot, joilla se kattaa tilojen ylläpidosta aiheutuneet menot. Mellarissa työskentelee kuntoutettavia, työllistettäviä ja vapaaehtoisia työntekijöitä.

Asukkaiden osallisuus kaupunkisuunnittelussa

”Menetelmänä kaupunkikävely”

Vantaan kaupunkisuunnittelu, aluetoimikunnat ja 4V-hanke järjestivät kaupunkikävelyitä ja -retkiä Vantaan Hakunilaan ja Korsoon. Ideana oli kerätä samalla asukkaiden mielipiteitä avuksi keskustasuunnitelmien päivytykseen.

Hankkeen ja kaupunkisuunnitteluarkkitehdin vetämillä kävelyretkillä pysähdyttiin aluekeskusten eri kohteissa, kerrottiin tule-

vista suunnitelmista ja pyydettiin osallistujien kommentteja. Hanke järjesti luontoretken, jossa tutustuttiin ja kommentoitiin viheralueita. Lisäksi toteutettiin pyöräretki, jonka aikana havainnoitiin pyöräilyn kannalta vaarallisia paikkoja.

Kaikki retkille osallistuneet täyttivät lomakkeen, jossa sai ehdottaa parannuskohteita, toiveita ja ideoita. Kommentteista koottiin raportit, joita jaettiin laajalti kaupungin luottamus- ja virkamiehille sekä medialle.

Järjestöt mukaan turvallisuu suunnitteluun

“Poliisin tutuksi”

Vantaan Korsoon on perustettu kaupunginosakohtainen turvallisuusryhmä, joka kokoontuu noin neljä kertaa vuodessa keskustelemaan alueen turvallisuusasioiden ongelmista. Ryhmässä on edustajia poliisista, pelastuslaitokselta, paikallisista viranomaisista, järjestöistä ja liiketoiminnan harjoittajista.

Ryhmä järjestää asukkaille avoimia turvallisuusiltoja, joissa vieraillee asiantuntijoita ja keskustellaan tiettyyn teemaan keskittyvästä turvallisuusasiasta. Ryhmä tekee myös aloitteita ja ehdotuksia turvallisuusongelmien parantamiseksi.

Verkostoituminen

Monilla alueilla toimii erilaisia asukasfoorumeita, aluetyöryhmiä tai muita tahoja, jotka pyrkivät edistämään alueiden kehittämistä asukaslähtöisesti. Niiden kautta voi myös tehostaa yhteistyötä kunnan, vapaaehtoisjärjestöjen sekä perheiden ja yksittäisten ihmisten kanssa.

Alueellisesta vaikuttamisesta kiinnostuvan kannattaa ottaa selvää näistä alueen eri toimijoista.

Alueellinen järjestyksenvalvojen verkosto ja koulutus

“Pilotista käytännöksi?”

Helsinkiläiset asukasyhdistykset Roihuvuori-Seura ja Mellunmäki-Yhdistys sekä Helsingin kaupungin turvallisuus- ja valmiuosasto ja 4V-hanke toteuttivat järjestyksenvalvojen pilottikoulutuksen. Osallistujat sitoutuivat mukaan alueelliseen järjestyksenvalvojaverkostoon.

Eri kaupunginosissa järjestetään vuosittain satoja avoimia asukastapahtumia. Tapahtumiin on ollut vaikeaa löytää päteviä, järjestyksenvalvojiksi koulutettavina henkilöitä. Verkoston avulla pyritään helpottamaan järjestyksenvalvojakortin omaavien henkilöiden löytymistä tapahtumiin.

Vinkkejä viestimiseen

Osallistuminen ja sisäinen viestintä

Kun otetaan kaikki jäsenet mukaan toiminnan suunnitteluun, saadaan uusia ideoita ja toimintaan sitoutuneita jäseniä. Isot muutokset on helpompi hyväksyä, kun niitä on ollut itse suunnittelemassa.

Toiminnan suunnittelu ja päätöksenteko yhdessä vaativat ennen kaikkea hyvää, vuorovai-kutteista viestintää. Yksi tapa saada jäsenistöltä ideoita on toimitilassa oleva palautelaatikko. Laatikkoon tulleet ideat ja niistä seuraavat jatkotoimenpiteet kannattaa käsitellä kaikille avoimessa tilaisuudessa.

Jäsenistölle on hyvä myös muistaa raportoida oman järjestön työn saavutuksista!

Näin säästyy rahaa ja luonnonvaroja

Paperitulosteiden välttäminen kokouksissa

- Heijastetaan esityslista seinälle.
- Tulostetaan monta esityslistaa yhdelle arkille.
- Työstetään tekstejä yhteisen verkkoalustan kautta.

Mikäli järjestöllä on tarvittavat välineet, kannattaa harkita, voitaisiinko joitakin kokouksia pitää etäkokouksina. Tieto- ja viestintätekniikan avulla jäsenet voivat keskustella aiheista kukin omalta asuinpaikaltaan. Tällä tavalla vähennetään liikkumisesta aiheutuvia päästöjä, ja osallistumiseen ei kulu niin paljon aikaa.

Ulkoisen viestintä

Ulkoisessa viestinnässä kannattaa muistaa, että ihmiset seuraavat erilaisia kanavia. Erilaisten kohderyhmien saavuttamiseksi kannattaa levittää viestiä useita viestintäkanavia pitkin. Viestinnässä kannattaa nostaa esiin perustoiminnan lisäksi kestävän kehityksen eteen tehdyt toimet.

Nettisivut on hyvä tietolähde, joten niiden ajantasaisuudesta ja toimivuudesta kannattaa huolehtia. Järjestön tekemät julkaisut ja tiedotteet kannattaa myös laittaa

nettisivuille, jolloin tiedot ovat helpommin muiden löydettävissä ja painosmäärä voidaan pitää pienenä.

Järjestöä voidaan tuoda esiin monin keinoin, ja samalla tullaan hankkineeksi uusia jäseniä.

Hyviä keinoja

- Kaverikokoukset
- Avoimet ovet
- Kampanjat
- Järjestön lehti jakoon lähialueelle
- Sosiaalinen media (Facebook jne.)

Hyvä tiedote

- Viestii kohderyhmää ajatellen
- Ei liikaa asiaa, tärkein tieto ensin
- Ymmärrettävää, hyvää kieltä
- Selkeä ulkoasu
- Lyhyt otsikko – alaotsikko voi täydentää pääotsikkoa
- Erilaiset näkökulmat
- Tiedotetaan vain kun on asiaa
- Sopiva ajankohta
- Päiväys, yhteystiedot

Toiminnallinen vinkki ryhmänohjaajalle

“Yksin vai yhdessä?”

Toiminnallisten harjoitusten avulla saadaan keskusteluun uusia näkökulmia ja voidaan käsitellä myös vaikeaksi koettuja asioita. Ryhmän tai järjestön avoimuutta voi pohtia Yksin vai yhdessä? -harjoituksella.

- Ohjaaja liimaa osallistujien otsaan erivärisiä tarroja.
- Osallistujat muodostavat ryhmiä samanväristen kanssa ilman puhumista.
- Yhdelle osallistujalle onkin liimattu erivärisen merkki kuin muille, jolloin hän ei löydä itselleen ryhmää.

Harjoituksen jälkeen voidaan keskustella siitä, miltä tuntui kohdata oman ryhmän jäseniä tai huomata olevansa ainoa erilainen. Voidaan miettiä, mikä vaikuttaa siihen, että kaikki tuntevat olonsa tervetulleiksi.

Lähteet ja täydentävää tietoa

Arvonen, S. & Verho, J. (toim.): Hyvän Seuran toimintareseptit – toiminnallisia harjoituksia seuratoimintaan.

Suomen Liikunta ja Urheilu 2007.

Etelä-Pohjanmaan liitto: Tapahtumajärjestäjän opas.

<http://www.etelapohjanmaa.fi/kulttuuri/documents/tapopas.pdf>

Halme, M. & Anttonen, M.: ”Ekotehokkaat palvelut ja arjen onnen hetket.”

Teoksessa *Kuluttajat kehittäjinä. Miten asiakkaat vaikuttavat palvelumarkkinoilla?*

Kuluttajatutkimuskeskuksen vuosikirja.

Toim. M. Lammi, R. Järvinen ja J. Leskinen. Kuluttajatutkimuskeskus 2007.

Harju, A. (toim): Kansalaistoimintaan kätetty aarre.

Sivistysliitto Kansalaisfoorumi SKAF ry 2007.

Iiskola-Kesonen, H.: Mitä, miksi, kuinka?

Käsikirja tapahtumajärjestäjille.

SLU-julkaisusarja. Suomen Liikunta ja Urheilu ry 2006.

Järjestöhakemisto ja hankerahoitushakemisto

www.kansalaisyhteiskunta.fi -> järjestöhakemisto tai rahoitushakemisto

Liikunnan ympäristökouluttajan kansio.

Kirjoittajina M. Joensuu, M.-L. Suomalainen, K. Verkka. Suomen Liikunta ja Urheilu & Sirium Oy 2001.

Manner, L.: Partio muutoksen tuulissa. Partiolippukunnan muutoksen mahdollisuuksia.

Pääkaupunkiseudun Partiolaiset ry 2009.

Vallakas: Kuntalaisen vaikuttamisopas

www.kunnat.net / Osallistu ja vaikuta

4V-hankkeen muita aiheeseen liittyviä julkaisuja

● Saatavilla osoitteesta www.4v.fi/julkaisut

Luomi, A., Paananen, J., Viberg, K, Virta, L.:

Keke koulussa. Kestävän kehityksen opas.

Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus Oy ja 4V-hanke 2010.

Luomi, A., Paananen, J., Viberg, K, Virta, L.:

Keke päiväkodissa. Kestävän kehityksen opas.

Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus Oy ja 4V-hanke 2010.

Paananen, J.: Keke leikkipuistossa. Kestävän kehityksen opas.

Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus Oy ja 4V-hanke 2010.

Suihkonen, P. (toim.): Onko keke kotona – opas kestävään asumiseen

Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus Oy & 4V-hanke 2010.

Sunikka, J.: Lennu Liito-orava ja kesäinen kaupunkiseikkailu.

Materiaali Lennu-Liito-oravan ympäristöleireille.

Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus Oy & 4V-hanke 2010.

Keke mukaan kuvioihin

Vinkkejä kestävään järjestötoimintaan

- Perustaisinko kimpakyytiringin?
- Miten järjestöni vuokratulot saisi pienemmiksi?
- Mikä on järjestöhotelli?
- Miten kestävä kehitys otetaan huomioon tapahtumissa?
- Löytyisikö järjestölleni hyviä kumppaneita lähialueelta?

Suuri osa meistä kuuluu jonkun järjestön vaikutuspiiriin. Järjestöillä onkin paljon mahdollisuuksia parantaa sekä ihmisten että ympäristön hyvinvointia.

Tämä opas innostaa helpolla tavalla toteuttamaan kestävä elämän-

tapaa – toimiipa järjestösi urheilun, luontoharrastuksen, musiikin, kokkailun tai minkä tahansa aihepiirin parissa. Kestävän toiminnan tarkistuslistan avulla on innostavaa tehdä vaikka oma vuosiohjelma.

Opas sisältää pieniä tarinoita tosielämästä – esimerkkejä siitä, miten onnistuneesti toteutettu kestävä kehitystä. Vinkit on koottu lukuisilta eri yhdistyksiltä.

LUE LISÄÄ:
www.4v.fi/jarjesto-opas

Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus Oy
4V – Välitä, Vaikuta, Viihdy, Voi hyvin

ISBN 978-952-223-817-7